

Myśliński, Jerzy

Prasa w języku polskim na Litwie Radzieckiej 1940-1966

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 7/2, 198-219

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JERZY MYSLIŃSKI

PRASA W JĘZYKU POLSKIM NA LITWIE RADZIECKIEJ 1940—1966

Artykuł niniejszy ma na celu przedstawienie stanu prasy w języku polskim, wydawanej na Litwie Radzieckiej od 21 lipca 1940 r., tj. od uchwały sejmu ludowego, przekształcającej Litwę w republikę radziecką. We wstępie wydaje się niezbędne przypomnienie tytułów dzienników i czasopism polskich w Kownie w okresie międzywojennym, w latach 1919—1939. Poza tym miastem w granicach państwa litewskiego nie ukazywały się polskie periodyki. Stan prasy polskiej na Litwie przed 1940 r. przedstawił Stanisław Zieliński¹, przy czym jego opracowanie doprowadzone zostało do 1934 r. i zawiera bardzo niepełne opisy bibliograficzne 11 tytułów. Dla lat 1935—1940 trzeba więc było się oprzeć głównie na periodycznym wydawnictwie bibliograficznym litewskim oraz częściowo na katalogach PARA², a także na retrospektywnej bibliografii wszystkich druków litewskich, opracowanej przez Izbę Książki LSRR, obejmującej dane za lata 1940—1955³. W bibliografii tej ujęto także polskie czasopisma konspiracyjne, ukazujące się podczas okupacji hitlerowskiej w latach 1942—1944, przy czym ograniczono się do wymienienia tylko konspiracyjnych czasopism wydawanych przez partyzantkę radziecką oraz konspiracyjne komórki Komunistycznej Partii (bolszewików) Litwy. Dopelnienia tej kategorii czasopism należało dokonać w oparciu o *Centralny katalog...* L. Dobroszyckiego⁴, któremu z kolei nie znane były niektóre tytuły polskie, opisane w bibliografiach litewskich. Dla okresu po r. 1955 nie ma jeszcze oddzielnej bibliografii czasopism Litewskiej SRR.

¹ S. Zieliński, *Bibliografia czasopism polskich za granicą 1830—1934*, Warszawa 1935.

² „Bibliografijos Žinios”, Kaunas 1935—1940; *Katalog prasowy PARA*, R. 10: 1936; R. 11: 1938—1939.

³ *Lietuvos TSR Spauda valstybinė suvestinė bibliografija 1940—1955*, t. 1, kn. 1 (*Periodiniai leidiniai, disertacijų, autoreferatai, gaidos, vaizduojamojo meno spaudiniai, žemelapiai*), Vilnius 1964, Lietuvos TSR Knygų Rūmai.

⁴ *Centralny katalog polskiej prasy konspiracyjnej*, oprac. L. Dobroszycki, Warszawa 1962.

Aby zatem dokonać przeglądu czasopism w języku polskim po r. 1955, należało poza lekturą miesięcznika poświęconego bibliografii zawartości czasopism⁵ dokonać opisu na podstawie autopsji. Wielkiej pomocy w tym względzie udzieliła autorowi Izba Książki LSRR w Wilnie, a szczególnie jej dział informacji bibliograficznej, w którym udostępniono opracowany do publikacji kolejny tom bibliografii retrospektywnej, dane dotyczące nakładów za ostatni okres, a także poszczególne roczniki czasopism. Warto w tym miejscu nadmienić, że Izba Książki otrzymuje egzemplarz obowiązkowy i dysponuje pełnym zestawem wszystkich druków wydawanych w całej republice. Zatem opisy poszczególnych czasopism zostały dokonane częściowo na podstawie publikowanych bibliografii, częściowo na podstawie opracowań udostępnionych w Izbie Książki i wreszcie na podstawie autopsji.

Artykuł stawia sobie cel wyłącznie opisowo-bibliograficzny, w najszerszym pojęciu tego terminu, z ujęciem danych o nakładach, miejscu druku, redaktorach itp. w odniesieniu do czasopism w języku polskim wydawanych po 1945 r., przy bardziej pobieżnym potraktowaniu okresu wstępnego, tj. przed 1941 r., oraz okresu okupacji hitlerowskiej. Chodzi wyłącznie niemal o opisy formalne i uchwycenie stanu ilościowego tytułów oraz rozmieszczenie czasopism, bez wnikania w ich treść, dzieje, politykę prasową itp., ponieważ do rozwiązania tych problemów autor nie czuje się kompetentny⁶.

Prasa w języku polskim na Litwie Radzieckiej w okresie powojennym wydawana jest bądź dla ludności narodowości polskiej, bądź dla ludności litewskiej, posługującej się językiem polskim.

Autor świadomie pominął w tytule artykułu okres władzy radzieckiej na Litwie od 8 grudnia 1918 r. do lipca 1919 r., kiedy to również wydawana była prasa polska. Problematyką tą zajmowali się już inni autorzy, m. in. A. Ślisz i Z. Łukawski. Prasę polską na Litwie Radzieckiej w latach 1940—1945 (wraz z prasą polską na Białorusi i Ukrainie) pró-

⁵ „Žurnalu ir Laikraščiu Straipsniu Metraštis, Analisinės Bibliografijos Organas”, Vilnius 1949—1960; Lietuvos TSR Knygų Rūmai; tom pierwszy wydany został w 1947 r. w Kownie, a jego wydawcą nie była jeszcze Izba Książki.

⁶ Gdy mowa o prasie w języku polskim wydawanej na Litwie Radzieckiej po 1945 r., w przeciwieństwie do okresu lat 1940—1941 i okresu okupacji, należałoby dodać, że wielu czytelników prenumeruje dzienniki i czasopisma z Polski za pośrednictwem przedsiębiorstwa kolportażu „Sojuzpieczat”. Ponadto czytelnicy mogą nabywać w kioskach tej instytucji cztery polskie dzienniki: „Trybunę Ludu”, „Życie Warszawy”, „Sztandar Młodych” i „Głos Pracy”, oraz liczne tygodniki, dwutygodniki i miesięczniki. Uwaga ta wydaje się niezbędna dlatego, że liczne tytuły czasopism wydawane na Litwie Radzieckiej nie stanowią tam jedynych periodyków w języku polskim.

bowiała zestawień K. Pytlarczyk⁷, nie dysponowała jednak pełnymi materiałami bibliograficznymi.

Przechodząc do opisu poszczególnych czasopism, pragnę najpierw słów kilka poświęcić prasie polskiej w Kownie do 1940 r., następnie zając się opisem prasy polskiej w latach 1940—1941, wydawanej tylko w Wilnie, scharakteryzować pokrótce znane tytuły konspiracyjnych czasopism w języku polskim, wydawanych na Litwie. Główna część artykułu poświęcona będzie okresowi powojennemu, przy czym oddzielnie wypadnie omówić prasę republikańską, obwodową, rejonową oraz czasopisma wydawane przez Stacje Maszynowo-Traktorowe. Wewnątrz poszczególnych grup charakterystyka czasopism następować będzie w kolejności chronologicznej. Do przypisów wypadnie przesunąć część drugorzędnych danych bibliograficznych, które, wtłoczone w tekst, zaciemniłyby obraz całości. Częściowe opisy bibliograficzne w przypisach nie odróżniają elementów bibliograficznych wziętych z autopsji od zaczerpniętych z innych źródeł (dotyczy to głównie kolejnego roku wydania i nakładu). Pisownia nazwisk redaktorów oraz miejscowości litewskich wzorowana jest na pisowni stosowanej w omawianej prasie.

*

W okresie międzywojennym w Kownie ukazywało się kilkanaście czasopism polskich. Do najstarszych należał „Głos Polski” w 1919 r., dwutygodnik „Nasza Ziemia”, wydawany w r. 1920, a następnie „Dzień Kowieński”, ukazujący się od 1921 r. Dziennik ów ukazywał się do 20 stycznia 1935 r. pod redakcją Józefa Majewskiego, a tłoczony był w drukarni „Prima” w Kownie. Numer tego czasopisma kosztował 0,25 lt., zaś prenumerata miesięczna 5 lt. Gazeta wydawana była w formacie 50,3 × 35,5 cm. Kontynuacją „Dziennika Kowieńskiego” był wydawany w Kownie od 27 lutego 1935 r. „Dzień Polski” pod tą samą redakcją co „Dziennik”, w nakładzie nieco powyżej 1000 egz. Było to pismo o kierunku narodowym. Ostatni numer tej gazety (164) ukazał się 26 lipca 1940 r. Od 18 VI 1938 r. przy „Dniu Polskim” wydawano dwutygodniowy dodatek pt. „Życie Kulturalne”, w formacie 34,8 × 25,1 cm. Od 1922 r. ukazywały się w Kownie fachowe dwutygodniowe „Wiadomości Rolnicze”. Podobną rolę spełniał tygodniowy dodatek do „Chaty Rodzinnej”, wydawany od 1923 r. pt. „Poradnik Rolniczy”. „Chata Rodzinna”, ilustrowany tygodnik ukazujący się prawdopodobnie do 1939 r. w na-

⁷ K. Pytlarczyk, *Wykaz czasopism w języku polskim wydawanych w latach 1939—1941 oraz 1944—1945 na terenie Litwy, Białorusi i Ukrainy*, „Biuletyn Informacyjny Studiów z Dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich”, Warszawa 1966, nr 2, s. 44—49.

kładzie ok. 6000 egz., nie charakteryzował się określoną barwą polityczną. „Chatę Rodziną” redagował Czesław Galiński⁸.

W latach 1923—1934 (?) ukazywał się w Kownie tygodnik komunistyczny litewski pt. „Nowiny”. Był to organ Komunistycznej Partii Litwy, przeznaczony dla członków tej partii, drukowany w języku polskim. W latach 1924—1927 wydawano w Kownie codzienny „Dziennik Kowieński”. Kolejnym tytułem polskim był dwutygodnik o tendencji narodowo-chrześcijańskiej pt. „Dzwon Świąteczny”, wydawany od 1924 prawdopodobnie do 1937 r. w nakładzie 500 egz., pod redakcją Romualda Szczęsnego⁹. W latach 1927—1934 ukazywało się w Kownie czasopismo „Iskry” z podtytułem „Miesięcznik Polskiej Młodzieży Akademickiej Litwy”. Jego wydawcą i redaktorem był Stanisław Radecki-Mikulicz, a w redakcji zasiadali A. Bójko i J. Ugiański. 1 lipca 1935 r. ukazał się „Głos Młodych. Miesięcznik Grupy Młodzieży Polskiej na Litwie” pod redakcją Stanisława Palaczyńskiego¹⁰, zaś 2 sierpnia 1937 r. zaczęto wydawać „Nasze Słowo. Pismo Tygodniowe” pod redakcją Bogdana Paskiewicz¹¹.

Po zajęciu Wilna przez Armię Radziecką we wrześniu 1939 r. i przekazaniu go następnie Litwie w mieście tym pojawiły się jeszcze dwa czasopisma polskie. Były to: „Gazeta Codzienna”, ukazująca się w okresie od 25 listopada 1939 do 19 sierpnia 1940 (ostatni nr 194 był wydany w Kownie), pod redakcją Józefa Mackiewicza; jako wydawcy występowali J. Mackiewicz i Bolesław Szyszkowski¹², oraz wileński dziennik „Nowe Słowo”, którego ostatni i prawdopodobnie jedyny numer ukazał się w Wilnie 14 stycznia 1940 r.¹³

Następne tytuły czasopism polskich, które w okresie przed wybuchem wojny radziecko-niemieckiej były wydawane w Wilnie, zaliczyć wypadnie do zupełnie innej pod względem treści i kierunku politycznego grupy. Były to już czasopisma o kierunku komunistycznym lub radykalnym. Wśród nich spotykamy dwie efemerydy, obie pt. „Prawda Wileńska”. Pierwsza z nich ukazała się z podtytułem „Organ Kom. Okręgowego Komunistycznej Partii Litwy” i redagowana była przez Jana Karosasa, przy czym znany jest tylko nr 10 z 21 lipca 1940 r.¹⁴ Chodzi tu

⁸ Druk. „Prima”, Kaunas, format 33,4×24,1 cm, cena numeru 0,15 lt.

⁹ Wydawnictwo i organ Tow. Opieki Matki Boskiej, red. ks. Laus, druk. „Prima”, Kaunas, format 31,2×26,3 cm, cena numeru 0,15 lt.

¹⁰ Format 33,2×24 cm, prenumerata półroczna 2,00 lt.

¹¹ Wyd. Kazimierz Sosnowski, druk. „Prima”, Kaunas, cena pojedynczego numeru 0,10 lt., format 35×25 cm.

¹² W Kownie wydano numery 135—194, druk. „Lechia” w Wilnie. Cena numeru 0,15 lt., format 52,3×37,3 cm.

¹³ Redakcja mieściła się przy b. ulicy Dąbrowskiego 3 u Adama Jakszty. Cena numeru 0,10 lt., format 48,3×32 cm.

¹⁴ Format 50×37 cm, nakład 5000 egz., cena 0,15 lt., druk. „Znicz”.

przypuszczalnie o jednorazową mutację gazety litewskiej. Druga „Prawda Wileńska” została również wydana w jednym numerze 21 sierpnia 1940 r.¹⁵ Nie jest wykluczone, że mamy do czynienia z jednym tytułem (nie znanym z autopsji), a w opracowaniach bibliograficznych pomyłono jedynie daty.

W okresie od 28 czerwca do 20 sierpnia 1940 r. Paweł Bujnicki redagował w Wilnie dziennik pt. „Gazeta Ludowa”. Ogółem ukazało się 52 numery „Gazety” w nakładzie po 10 000 egz., przy czym każdy numer liczył 2—10 stron formatu 50 × 30 cm. Wydawano także specjalne pismo dla chłopów pt. „Chłopskie Jutro”. Był to tygodnik (podt.: „Tygodnik Poświęcony Sprawom Wsi”), redagowany od 21 lipca 1940 r. przez Irenę Sztachelską. Do 25 sierpnia ukazało się sześć numerów tego pisma¹⁶, po czym zmieniło ono tytuł na „Tygodnik Włościański”, z identycznym jak poprzednik podtytułem. Do 13 grudnia 1940 r. wydano 13 numerów czasopisma w nakładzie po 3000 egz. (format 37 × 27 cm, s. 8).

Poza wymienionymi ukazywały się w Wilnie jeszcze dwa czasopisma: „Prawda Komsomolska. Organ Wileńskiego Kom. Miejskiego i Powiatowego LKZM Litwy” oraz „Prawda Pionierska. Organ Wileńskiego Powiatowego i Miejskiego Komitetu LKZM”. „Prawda Komsomolska” istniała w okresie od 21 lipca 1940 r. do 3 czerwca 1941 r. pod redakcją Algirdasa Prokopaviciusa (nakład 5000 egz.). W r. 1940 ukazało się 141 numerów tego pisma, przy czym pierwszy był numerowany jako 1(8); był to więc 8 numer wersji oryginalnej, a 1 wersji polskiej. Pismo ukazywało się w objętości 4 stron formatu 54 × 38 cm i kosztowało w r. 1940 0,10 a w r. 1940 0,15 rb. za egzemplarz. Drukowano je początkowo w drukarni „Wajazdas”, od nr 76 w r. 1941 w druk. „F. Skaryny”, z wyjątkiem numerów 77—79, które były tłoczone w drukarni „Spindulis”. „Prawda Pionierska” ukazywała się pod tą samą redakcją i tłoczona była w tej samej drukarni „Wajazdas”; wychodziła 2—4 razy w miesiącu w okresie od 7 września 1940 do 1 czerwca 1941 r. W r. 1940 ukazało się 6 numerów w nakładzie 5000 egz., formatu 37 × 27 cm (4 stronic), zaś w r. 1940 — 16 numerów, w tym numer podwójny 15/16, w objętości 4—8 stronic.

Centralnym dziennikiem polskim na Litwie Radzieckiej w owym okresie była „Prawda Wileńska”, która ukazywała się również po wyzwoleniu Litwy spod okupacji hitlerowskiej, o czym niżej.

*

Podczas okupacji hitlerowskiej w okolicach Wilna i w samym Wilnie pojawiło się szereg czasopism konspiracyjnych wydawanych przez roz-

¹⁵ Redaguje kolegium, druk. „Znicvius”, cena numeru 0,15 lt., format 50×36,5 cm. Red. mieściła się w Wilnie, Vysk. Matulecičiaš g-ve 4—7.

¹⁶ Druk. „Znicz”, cena numeru 0,10 lt., format 37,3×27,2 cm. Redakcja mieściła się w Wilnie, Gedimino 62.

maite ugrupowania polityczne. Dotychczas znamy co najmniej 13 tytułów polskich czasopism konspiracyjnych. Do grupy czasopism lewicowych zaliczyć trzeba czasopismo „Za wolność. Organ Wileńskiego Powiatowego Kom. KP(b) Litwy”, redagowane w Puszczy Rudnickiej przez W. Sienkiewicza. W wersji polskiej ukazały się dwa numery: 10 z 15 maja i 12 z 15 czerwca w nakładzie 300 egz. (21 × 15 cm, s. 6—8). 15 października 1943 r. ukazał się nr 1 (41 × 20 cm, s. 1) wersji polskiej „Partyzanu šūkis” pt. „Hasło Partyzantów. Wypusk Powiatowego Komitetu Partii i Partyzanckiej Brygady »Za Ojczyznę«”. Na egzemplarzu figuruje miejsce wydania Troki (Trakaj) oraz wydawca: Sztab Partyzanckiej Brygady „Za Ojczyznę”.

Centralny katalog opracowany przez L. Dobroszyckiego rejestruje inny tytuł, a mianowicie „Sztandar Wolności”. W bibliotekach litewskich znane są 4 numery tego pisma, ostatni z 1 grudnia 1943 r. Pismo wydawał Wileński Komitet Miejski KP(b) Litwy w nakładzie 2—3 tys. egz. (format 25 × 20, s. 4, druk) pod redakcją kolegium w składzie: Jan Przewalski, Wiera Ogonowska i Sonia Madejsker. Innym czasopiśmem lewicowym był „Związkowiec. Organ Wileńskiego Okręgowego Kom. Związków Zawodowych” pod red. Jana Przewalskiego. Wydawał je również Wileński Komitet Powiatowy KP(b) Litwy w 1943 r. Numer ukazał się w listopadzie w nakładzie 2000 egz. (format 26 × 17 cm, s. 4, druk.). Prawdopodobnie wyszły 3—4 numery tego pisma.

L. Dobroszycki odnotowuje ponadto pismo „Honor i Ojczyzna. Organ Związku Patriotów Polskich”, wydawane prawdopodobnie w Wilnie od kwietnia 1944 r. Ukazało się 5 numerów tego powielanego czasopisma. Podobny podtytuł nosił numer 2 „Sztandaru Wolności”.

Poza wymienionymi *Centralny katalog...* rejestruje w Wilnie i okolicy szereg pism wydawanych przez Armię Krajową: „Biuletyn Informacyjny” (1944), „Niepodległość” (lipiec 1942—marzec 1944, dwutygodnik), „Pobudka. Organ Armii Krajowej Ziemi Wileńskiej” (czerwiec 1944); PPS WRN wydawała na Wileńszczyźnie czasopismo pt. „Jednością silni” (sierpień 1943—1944) oraz „Polska Ludowa” (czerwiec 1942). Ponadto znany jest „Biuletyn Agencji Informacyjnej WKD. AGIN”, wydawany od lipca 1943 do 1944 r. przez Wileński Konwent Demokratyczny oraz „Wiadomości Polskie: Polskiego Biura Informacyjnego (nr 1—3, luty—czerwiec 1944).

*

Po wyzwoleniu Litwy w r. 1944 aż do r. 1950 nie ukazywały się czasopisma republikańskie w języku polskim. W omawianym okresie natomiast wydawane były w Wilnie dwie gazety w języku polskim, które stanowiły organy Wileńskiego Miejskiego i Powiatowego Komitetu KP(b)

Litwy oraz Wileńskiego Miejskiego i Powiatowego Komitetów Wykonawczych. Pierwszą z nich była „Prawda Wileńska”, której numer 1 ukazał się 21 sierpnia 1940 r. Do 22 czerwca 1941 r. redaktorem pisma, którego w tym okresie wydano 262 numery w nakładzie 10 000 egz., był Antoni Fiedorowicz, a następnie Władysław Sokołowski. Gazeta nie ukazywała się od 23 czerwca 1941 r. do 16 lipca 1944 r. Wznowiono ją po tej przerwie w r. 1944 i wydawano do 31 marca 1948 r. (nr 988)¹⁷. W okresie od 20 lutego do 12 czerwca 1941 r. przy „Prawdzie Wileńskiej” wydawano „Czytanki. Dodatek do Gazety...” Ogółem ukazało się 21 zeszytów nie numerowanych w nakładzie po 15 000 egz. (format 24 × 16 cm, s. 8—16). Innym dodatkiem były „Młode Zastępy. Pismo Ilustrowane dla Młodzieży”. Ukazał się tylko jeden numer tego pisma w listopadzie 1947 r. w nakładzie 10 000 egz. (25 × 17 cm, s. 16).

„Prawdę Wileńską” kontynuował dziennik „Czerwona Gwiazda. Organ Wileńskiego Obwod. i Miejskiego Kom. KP Litwy, Obwod. i Miejskiej Rady Delegatów Ludu Pracującego”, wydawany w okresie od 1 stycznia 1952 do 5 czerwca 1953 r. pod redakcją Petrasa Griszkiawiciusa. Ogółem ukazało się 439 numerów dziennika, wydawanego w nakładzie od 5600 do 9400 egz.¹⁸

Pierwszym dziennikiem w języku polskim, który można zaliczyć do gazet republikańskich, jest ukazujący się do dziś „Czerwony Sztandar.

¹⁷ „Prawda Wileńska. Organ Wileńskiego Miejskiego i Powiatowego Kom. KP(b) Litwy oraz Wileńskiego Miejskiego i Powiatowego Kom. Wykonawczych”. Ukazywała się 3 razy w tygodniu.

R.	nr	s.	4—12 format	50 × 36 cm,	nakł.	10000	egz.	cena	0,15 rb.
R. 1:	1940 nr 1—114		4—8	47 × 32	10000				0,15 rb.
R. 2:	1941 1(115—148)—262		2—4	50 × 36	10000				0,20 rb.
R. 3:	1944 1—138(400)		2—4	50 × 36	12000				0,20 rb.
R. 4:	1945 130(401)—250(650)		2—4	50 × 37	10000				0,20 rb.
R. 5:	1946 1(651)—147(797)		4	48 × 31	8100—9100				0,20 rb.
R. 6:	1947 1(798)—153(950)		4	45 × 31	6100				0,20 rb.
R. 7:	1948 1(951)—38(988)								

Zmiana podt.: od 1944, nr 1—6: „Organ Kom. Wykonawczego Rady Delegatów Ludu Pracującego m. Wilnius i Miejskiego Kom. Wileńskiego KP(b) Litwy”.

Zmiany druk.: 1940, nr 1 — 1941, nr 2: druk. „Znicz”; 1941, nr 3—80, 1944, nr 6 — 1946, nr 67: Państw. Druk. Nr 1; 1941, nr 81—148: druk. „Wajzdos”; 1944, nr 1—5: druk. „Spindulis”.

Numeracja: w 1945 nr 130(401) powinien być 1(401).

W następnych opisach przytaczać będę jedynie te dane bibliograficzne, które nie zostały ujęte w tekście artykułu. Przy wyszczególnianiu numerów w kolumnach nie będę powtarzał objaśnień (s., format, cm, egz.).

¹⁸ Druk. „Tiesa”. Identyczne jak wydawnictwo „Raudonocji žvagyde” i „Krasnaja Zvezda”.

R. 1:	1952 1—308	4	60 × 42	7200—9400	0,20 rb.
R. 2:	1953 1(309)—131(439)	4	60 × 42	5600—9200	0,20 rb.

Zmiana podt.: 1952, nr 1(308): „Organ Wileńskiego Obwod. Kom. KP Litwy i Rady Obwod. Delegatów Ludu Pracującego”.

Organ KC PK Litwy¹⁹. Pierwszy numer tej gazety pod redakcją Antoniego Fiedorowicza ukazał się 1 lipca 1953 r. Do r. 1963 (nr 232) jako redaktor podpisywał się A. Fiedorowicz na przemian ze swymi zastępcami: M. Dajonem, J. Jankowskim, E. Markiewiczem, E. Rymarczykiem. Od r. 1963 redakcję objął L. Romanowicz. Przeciętne nakłady pojedynczego numeru „Czerwonego Sztandaru” były następujące:

Rok	Wysokość nakładu	Rok	Wysokość nakładu
1953	8 000 — 12 000 egz.	1960	12 300 egz.
1954	10 300	1961	11 832 „
1955	11 000	1962	14 438 „
1956	10 500	1963	15 701 „
1957	11 000	1964	18 000 „
1958	11 500	1965	20 000 „
1959	11 570	1966	23 900 „

Przy dzienniku, który ukazuje się z zasady w objętości 4 stron, formatu ok. 60 × 42 cm, nie drukuje się specjalnych dodatków. Istnieją natomiast dodatki niesamoistne, drukowane okresowo na całej kolumnie. Są to: „Trybuna Nauczyciela”, której numer 1 ukazał się w numerze 60(834) „Czerwonego Sztandaru” z 11 marca 1965 r. i odtąd pojawia się stale w odstępach miesięcznych, oraz „Młode Zastępy. Specjalna kolumna »Czerwonego Sztandaru« dla Pionierów i Uczniów”, których numer 1 nosił datę 24 stycznia 1958 r. Dodatek ten zastąpił zlikwidowanego w 1957 r. „Pioniera Litwy”.

Do czasopism republikańskich w języku polskim zaliczyć wypadnie ponadto cztery tytuły, z których jeden („Kobieta Radziecka”) ukazuje się nadal. Od października 1950 do grudnia 1959 r. wydawany był przez Wydział Propagandy i Agitacji KC KP Litwy „Notes Agitatora” — polska

¹⁹ Druk. Wyd. Gazet i Czasopism, potem druk. KC KP Litwy w Wilnie, od 1953, nr 1 — 1955, nr 302: druk. „Tiesa”.

R. 1:1953	1—56	4	60 × 42	0,20	rb.
R. 2:1954	1(157)—310(466)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 3:1955	1(467)—308(744)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 4:1956	1(775)—305(1079)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 5:1957	1(1080)—306(1385)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 6:1958	1(1386)—307(1692)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 7:1959	1(1693)—307(1999)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 8:1960	1(2000)—308(2307)	4	59 × 42	0,20	rb.
R. 9:1961	1(2308)—304(2611)	4	59 × 42	0,02	rb.
R.10:1962	1(2612)—305(2916)	4	59 × 42	0,02	rb.
R.11:1963	1(2917)—304(3219)	4	59 × 42	0,02	rb.
R.12:1964	1(3220)—305(3524)	4	59 × 42	0,02	rb.
R.13:1965	1(3525)—307(3966)	4	59 × 42	0,02	rb.
R.14:1966	1(3967)—302(4268)	4	59 × 42	0,02	rb.

Nakłady podano w tekście artykułu.

mutacja wydawnictwa litewskiego i rosyjskiego. Redaktorem tego dwutygodnika przez cały okres wydawania był Bronius Szymkus. W pierwszych latach istnienia periodyk ten wydawany był w nakładzie około 1000—3000 egz., zaś w latach 1956—1959 nakład wahał się w granicach 449—625 egz.²⁰ „Kobieta Radziecka. Polityczno-Społeczny i Literacki Miesięcznik Ilustrowany”²¹, polska wersja „Tarybinė moteris”, ukazuje się od stycznia 1952 r. pod redakcją Ireny Powiławiczutie, a od początku 1956 r. — B. Boreisziene. Przy tym bogato ilustrowanym piśmie kobiecym ukazuje się dodatek-wkładka, zawierający wykroje i wzory. Przeciętny nakład pojedynczego 20-stronicowego numeru miesięcznika ilustrują poniższe dane:

Rok	Wysokość nakładu	Rok	Wysokość nakładu	Rok	Wysokość nakładu
1952	1000—3000 egz.	1957	3000 egz.	1962	9803 egz.
1953	1270—1600 „	1958	3200 „	1963	15681 „
1954	1570—2000 „	1959	4000 „	1964	15600 „
1955	2600—3000 „	1960	6168 „	1965	17400 „
1956	3500 „	1961	7500 „	1966	20500 „

Ponadto na Litwie Radzieckiej ukazywały się w omawianym okresie dwa republikańskie czasopisma młodzieżowe: „Młodzież Litwy” i „Pionier Litwy”.

„Pionier Litwy. Organ Kom. Centralnego LKZM Litwy” był wydawany od 5 kwietnia 1952 do 29 grudnia 1957 r. jako tygodnik pod redakcją Mindaugasa Marcalisa, a następnie Leopoldasa Mikołajtisa. W r. 1957 pismo ukazywało się cztery razy w tygodniu. Nakład w pierwszym roku wydawania wynosił 1300—4200 egz., w następnych zaś 1000—3000 egz. „Pionier Litwy” był polską mutacją pisma pt. „Lietuvos Pionierius” oraz

²⁰ Drukarnia Wyd. Gazet i Czasopism, 1952, nr 1 — 1955, nr 23; druk. „Tiesa”.

R. 1:1950	1—5	49—50	14 × 9	1000—3000	0,30 rb.
R. 2:1951	1(6)—24(29)	48—50	14 × 9	3000	0,30 rb.
R. 3:1952	1(30)—24(53)	48—50	14 × 9	1000—3000	0,30 rb.
R. 4:1953	1(54)—24(77)	43—50	14 × 9	800—1000	0,30 rb.
R. 5:1954	1(78)—25(102)	41—50	14 × 9	690—730	0,40 rb.
R. 6:1955	1(103)—24(126)	44—50	14 × 9	680—764	0,40 rb.
R. 7:1956	1(127)—24(154)	48	14 × 9	570	0,40 rb.
R. 8:1957	1(155)—24(181)	48	14 × 9	475	0,40 rb.
R. 9:1958	1(162)—24(185)	48	14 × 9	478—530	0,40 rb.
R.10:1959	1(186)—24(222)	48	14 × 9	449—625	0,40 rb.

²¹ Wyd. Gazet i Czasopism. Druk. im. K. Pożely w Kaunasie, 1952, nr 1 — 1955, nr 10; druk. „Tiesa”; 1961, nr 11; druk. Wyd. Gazet i Czasopism KC KPL w Wilnie. Przez cały okres wydawania format pisma wynosił 30 × 22 cm, s. 20 + wkładka. Cena do 1960 r. 2 rb., potem 20 k. W l. 1952—1966 (R. 1—15) każdego roku ukazywało się 12 numerów. Z końcem 1966 r. ukazał się nr 12(181).

wersji w języku rosyjskim²². Wersja polska „Pioniera Litwy” posiadała numerację wersji litewskiej, przy czym pierwszy polski numer był numerem 13.

„Młodzież Litwy. Organ Kom. Centralnego LKZM Litwy”²³ wydawało pięć razy w tygodniu od 16 kwietnia 1952 do 10 kwietnia 1955 r. Ogółem ukazało się 840 numerów; w wersji polskiej nie ukazały się numery: 2—75, 77, 79 i 81 z 1952 r. Nakład pisma wahał się w granicach 1000 egz. Redagował je A. Kozunow. Numeracja była identyczna jak wersji rosyjskiej pt. „Mołodioż Litwy”.

*

Począwszy od końca 1949 r. zaczęły ukazywać się w południowych rejonach Litewskiej SRR polskie mutacje bądź też wyłącznie polskie czasopisma rejonowe; ukazywały się one z reguły częściej niż dwa razy w tygodniu. Do chwili obecnej wychodzą trzy polskie gazety rejonowe, powstałe z połączenia kilku innych gazet w związku z reformą administracji państwowej i tworzeniem tzw. rejonów produkcyjnych. Jednorazowy, przeciętny nakład pojedynczego numeru gazet rejonowych w języku polskim w latach 1949—1966 przedstawia poniższa tabela.

Rok	Ilość tytułów	Sredni nakład	Miejscowości rejonowe*, w których ukazywały się polskie gazety
1949	1	3500 egz.	Wilnius
1950	6	8220 „	Wilnius, Trakaj, Szirwintos, Nowa Wilnia**, Pabradie, Niemenczyne

²² Druk. „Tiesa”; 1957, nr 1: druk. Wyd. Gazet i Czasopism KC KPL w Wilniusie.

R. 1:1952	13(273)—49(308)	4	47 × 31	1300—4200	0,70 rb.
R. 2:1953	1(309)—48(356)	4	47 × 31	1000—3000	0,70 rb.
R. 3:1954	1(357)—51(407)	4	47 × 31	1000—3000	0,70 rb.
R. 4:1955	1(408)—52(459)	4	47 × 31	1000—3000	0,70 rb.
R. 5:1956	1(460)—52(511)	4	47 × 31	1000—3000	0,70 rb.
R. 6:1957	1(512)—81(602)	4	47 × 31	brak danych	0,70 rb.

²³ Wyd. i druk. „Sow. Litwa”.

R. 1:1952	176(642)—255(821)	4	47 × 31	600—1500	0,20 rb.
R. 2:1953	1(822)—258(1077)	4	47 × 31	1000	0,20 rb.
R. 3:1954	1(1708)—258(1335)	4	47 × 31	1200	0,20 rb.
R. 4:1955	1(1336)—71(1406)	4	47 × 31	1000?	0,20 rb.

Zmiany podt.: 1952, nr 1, 76(642) — 92(653): „Organ KC i Wileńskiego Kom. Miejskiego LKZM Litwy”; 1952, nr 93 — 1953, nr 108: „Organ KC i Wileńskiego Kom. Okręgowego LKZM Litwy”.

Rok	Ilość tytułów	Średni nakład	Miejscowości rejonowe*, w których ukazywały się polskie gazety
1951	7	6845 „	Wilnius, Trakaj, N. Wilnia, Pabradie, Niemenczynie, Szalczyninkai, Ejszyskies
1952	9	7505 „	Wilnius, Trakaj, Szalczyninkai, N. Wilnia, Pabradie, Niemenczynie, Szirwintos, Ejszyskies, Wiewis
1953	9	7029 „	jw.
1954	9	6420 „	jw.
1955	9	6710 „	jw.
1956	9	5667 „	jw.
1957	8	5358 „	Wilnius, Trakaj, Szalczyninkai, N. Wilnia, Szirwintos, Pabradie, Ejszyskies, Niemenczynie
1958	7	6645 „	Wilnius, Trakaj, N. Wilnia, Ejszyskies, Pabradie, Szalczyninkai, Niemenczynie
1959	7	8560 „	jw.
1960	5	8815 „	Wilnius, Trakaj, Ejszyskies, Niemenczynie, Szalczyninkai
1961	5	8217 „	jw.
1962	5	8301 „	jw.
1963	3	6165 „	Wilnius, Trakaj, Ejszyskies
1964	3	7160 „	jw.
1965	3	6438 „	jw.
1966	3	8200 „	jw.

* Pisownia miejscowości według pisowni stosowanej w omawianych czasopiśmie.

** Miejscem wydania gazety rejonowej rejonu Nowa Wilejka było Wilno.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na rozmieszczenie gazet rejonowych na terenie republiki; wszystkie one (mowa oczywiście o gazetach rejonowych w języku polskim) ukazują się w miejscowościach leżących w promieniu 40—50 km od Wilna. Nie są to jedyne gazety rejonowe w tych miejscowościach. Najczęściej mamy po prostu do czynienia z mutacjami gazet litewskich bądź litewskich i rosyjskich, lub też tylko rosyjskich.

Najstarsza gazeta rejonowa w języku polskim na Litwie Radzieckiej pojawiła się w samym Wilnie (dla rejonu wileńskiego) i nosiła tytuł „Szlakiem Lenina. Organ Wileńskiego Rej. Kom. KP Litwy i Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego”. Pierwszy numer tej gazety, wydawanej dwa razy w tygodniu, ukazał się 2 października 1949 r. Redagował ją Narcyz Owsianicki, a drukowała Drukarnia Wydawn. Gazet i Czasopism, potem drukarnia „Sowietskaja Litwa” orz „Tiesa”. Zmieniali się też

redaktorzy: od 1950 r., kiedy to „Szlakiem Lenina” zaczęła ukazywać się trzy razy w tygodniu, redakcję objął Włodzimierz Łęczycki. Przez pewien okres redagował gazetę także Leonid Romanowicz. Równolegle ukazywały się identyczne wydawnictwa: „Lenino keliu” (2 X 1949 — 30 VIII 1950) oraz „Po leninskomu puti”. W latach 1952 i 1954 redakcja krytykowana była publicznie za zbyt słaby kontakt z czytelnikami²⁴.

Ogółem do końca 1955 r. ukazało się 707 numerów gazety „Szlakiem Lenina”. W r. 1949 wydawano ją w nakładzie 3500 egz., a następnie nakład systematycznie spadał, by w latach 1951—1955 ustabilizować się na poziomie około 1000 egz. W ciągu pierwszych dwóch lat cena egzemplarza wynosiła 20 k., od 1951 r. została obniżona do 15 k.

Kontynuacją gazety „Szlakiem Lenina” była „Przyjaźń. Organ Wileńskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rady Deputowanych Ludu Pracujące-

²⁴ Por. O ściślejszy kontakt z masami, „Czerwony Sztandar”, z 15 X 1954; W otrywie ot aktiwa, „Sowietskaja Litwa”, z 28 II 1952.

R. 1:1949	1—38	4	45 × 31	3500	0,20 rb.
R. 2:1950	1(39)—154(192)	4	47 × 31	2000—4000	0,20 rb.
R. 3:1951	1(193)—104(296)	4	42 × 31	1358—2000	0,15 rb.
R. 4:1952	2(297)—101(396)	4	45 × 31	1000—1350	0,15 rb.
R. 5:1953	1(397)—104(500)	4	42 × 31	897—1338	0,15 rb.
R. 6:1954	1(501)—104(604)	4	42 × 32		
R. 7:1955	1(605)—103(707)	4	42 × 31	1054—1207	0,15 rb.
R. 8:1956	1(708)—101(808)	4	42 × 30	988—1121	0,15 rb.
R. 9:1957	1(809)—101(909)	4	42 × 30	857—1200	0,15 rb.
R.10:1958	1(910)—101(1010)	4	42 × 30	1332—1653	0,15 rb.
R.11:1959	1(1011)—102(1112)	4	42 × 30	1525—2343	0,15 rb.
R.12:1960	1(1113)—102(1214)	4	42 × 31	2360—3813	0,15 rb.
R.13:1961	1(1215)—101(1315)	4	42 × 30	2070—3633	0,02 rb.
R.14:1962	1(1316)—33(1348)				
R. 1:1962	[1 V]102	4	42 × 30	2026—4138	0,02 rb.
R. 2:1963	1(103)—153(225)	4	42 × 30	2565—3302	0,02 rb.
R.16:1964	1(256)—155(1758)	4	41 × 30	3128—4225	0,02 rb.
R.17:1965	1(1759)—155(1913)	4—6	42 × 30	2861—3495	0,02 rb.
R.18:1966	1(1914)—152(2065)	4	42 × 30	4600	0,02 rb.

Zmiany tytułu: 1962, nr 33(1348): „Przyjaźń”. Zmiany podt.: 1949, nr 1 — 1950, nr 79: „Organ Wileńskiego Pow. Kom. KP(b) Litwy i Powiatowego Kom. Wykonawczego Rady Deputatów Ludu Pracującego”, 1956, nr 1 — 1962, nr 33: „Organ Wileńskiego Rej. Kom. KP Litwy i Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego”, 1962, nr 1 [1 V] — 1963, nr 19(121): „Gazeta KC KP Litwy i Rady Ministrów Litewskiej SRR przy Wileńskim Terytorialnym Produkcyjnym Zarządzie Kołchozowo-Sowchozowym”, 1963, nr 20 — 32: „...przy Wileńskim Zarządzie Kołchozowo-Sowchozowym”, 1963, nr 33: „Organ Kom. Partyjnego Wileńskiego Kołchozowo-Sowchozowego Zarządu Produkcyjnego i Rady Rej. Deputowanych Ludu Pracującego”, 1963, nr 34 — 99: „Organ Wileńskiego Wiejskiego Kom. Produkcyjnego KP Litwy i...”, 1963, nr 100(202) — 1965, nr 5(1763): „...i Rej. Rady...”, następnie „Organ Wileńskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rady Deputowanych Ludu Pracującego”.

Zmiany częstotliwości: w 1950, nr 1 — 3 razy w tyg., w 1956—1962, nr 33 — 2 razy w tyg. Numeracja: w 1952 nr 2 powinien być nr 1, w 1962 nr 1 powinien być: 34(1349), w 1963 nr 85(1535), w 1964, nr 73(1676) z 20 VI.

go”; pierwszy jej numer był numerem 33 (1348) „Szlakiem Lenina” z 1963 r. Gazeta ukazuje się również obecnie. Redaktorem „Przyjaźni” był nadal Narcyz Owsianicki. W okresie 20 VII 1963 — 20 VI 1964 obowiązki redaktora pełnił E. Nikitin.

„Przyjaźń” początkowo drukowano w nakładzie około 1000 egz. Od 1963 r. nakład rósł systematycznie i w r. 1966 osiągnął 4600 egz. Cena gazety ukazującej się trzy razy w tygodniu wynosiła, po zmianie kursu rubla w 1961 r., 2 k. Gazeta zmieniła kilkakrotnie podtytuł, stając się kolejno organem nowo tworzonych komitetów partyjnych oraz ogniw samorządu i administracji państwowej i gospodarczej. Ukazywała się równoległe z identycznymi pismami: „Draugystė” oraz „Družba”.

25 lutego 1950 r. pojawiła się w Trokach (Trakaj) rejonowa gazeta w języku polskim, ukazująca się dwa razy w tygodniu pt. „Sztandar Zwycięstwa”, pod redakcją Piatrasa Cijunielisa. Drukowano ją w drukarni rejonowej w nakładzie poniżej 1000 egz. równoległe z identycznym wydawnictwem litewskim pt. „Peregalės veliava”. W okresie od 25 lutego do 26 listopada 1950 r. gazeta ukazywała się pt. „Hasło Trakajskie”; od 1 stycznia 1956 r. zmieniła tytuł na „Przodownik” (ukazujący się trzy razy w tygodniu). W r. 1960 nakład gazety przekroczył 1000 egz. i odtąd do chwili obecnej waha się w granicach 1300—1700 egz. „Sztandar Zwycięstwa”, a potem „Przodownika” redagowali w latach 1957—1959 P. Balsis, następnie J. Bieksza, S. Iskinas, P. Kotlar, J. Mikitawiczius, K. Nazwajsza, W. Paszkauskas oraz kolegium redakcyjne. Od 1956 r. gazetę drukowała drukarnia w Jewiu, a przez pewien okres także Druk. Wydawn. Gazet i Czasopism w Wilnie²⁵.

²⁵ „Sztandar Zwycięstwa. Organ Trakajskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rady Rej. Delegatów Ludu Pracującego”, 25 II 1950 — 26 IV 1962.

R. 1:1950	16(491)—84(559)	4	46 × 31	650—1000	0,20 rb.
R. 2:1951	1(560)—84(643)	4	45 × 31	600—1000	0,15 rb.
R. 3:1952	1(644)—102(745)	4	42 × 30	860—1250	0,15 rb.
R. 4:1953	1(746)—100(845)	4	41 × 30	770—1070	0,15 rb.
R. 5:1954	1(846)—104(949)	4	41 × 30	830—1035	0,15 rb.
R. 6:1955	1(950)—104(1053)	4	41 × 30	760—930	0,15 rb.
R. 7:1956	1(1054)—104(1157)	4	43 × 30	670—870	0,15 rb.
R. 8:1957	1(1158)—104(1261)	4	43 × 30	650—720	0,15 rb.
R. 9:1958	1(1262)—104(1365)	4	43 × 30	740—1020	0,15 rb.
R.10:1959	1(1366)—103(1468)	4	43 × 30	640—1180	0,15 rb.
R.11:1960	1(1469)—103(1571)	4	42 × 30	1010—1560	0,15 rb.
R.12:1961	1(1572)—104(1675)	4	42 × 30	1130—1650	0,02 rb.
R.13:1962	1(1676)—33(1708)	4	42 × 30	1100—1590	0,02 rb.

Zmiany tytułu: nr 16, 25 II 1950 — nr 78, 26 XI 1950: „Hasło Trakajskie”. Zmiany podt.: 1950, nr 16—50: „Organ Trakajskiego Pow. Kom. KP(b) Litwy i Powiatowego Kom. Wykonawczego”.

Numeracja: w 1950 nry 20, 25, 73 nie ukazały się. Pismo identyczne jak wydawnictwo litewskie „Peregalės veliava”.

„Przodownik. Gazeta KC KP Litwy i Rady Ministrów Litewskiej SRR przy

W okresie od 25 kwietnia 1950 do 26 stycznia 1957 r. ukazywała się w Szyrwintach (Szirwintos) dwa razy, a od 1951 r. trzy razy w tygodniu gazeta rejonowa pt. „Sztandar Lenina. Organ Szirwintoskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego”. Gazetę redagowali: Leo Linkelsztejnos, w latach 1952—1954 Paweł Kotlar, a następnie Wiktorija Purwanackajtė. W r. 1956 przez pewien okres redakcją kierowali też M. Wilkialis i A. Szarkienie. Gazetę tłoczono w drukarni rejonowej, z wyjątkiem numerów 1—47 z 1950 r., które drukowała wileńska „Tiesa”. Począwszy od 1950 r. gazeta ukazywała się równoległe z litewską „Lenino veliava”. Nakład „Sztandaru Lenina” był stosunkowo niski; w pierwszych latach wahał się w granicach 230—450 egz., w r. 1957 zaś osiągnął 500 egz.²⁶

Rejon Nowa Wilejka z siedzibą w Wilnie dysponował własną gazetą rejonową pt. „Iskry Leninowskie. Organ Nowowileńskiego Kom. Rej.

Trakajskim Terytorialnym Kołchozowo-Sowchozowym Zarządzie Produkcyjnym”. 1 V 1962 — 1966, i dalej. Druk. Wiewiska, Wydział Trakajski.

R. 1:1962	1(102)	4	42 × 30	1100—1590	0,02 rb.
R. 2:1963	1(103)—153(255)	4	42 × 30	1110—1300	0,02 rb.
R. 3:1964	1(255)—154(409)	4	42 × 30	1120—1700	0,02 rb.
R. 4:1965	1(410)—153(2270)	4	42 × 30	1110—1410	0,02 rb.
R. 5:1966	1(2271)—151(2421)	4	42 × 31	1300	0,02 rb.

Zmiany podt.: 1963, nr 6 — 35: „Gazeta KC KP Litwy i Rady Ministrów Litewskiej SRR przy Trakajskim Kołchozowo-Sowchozowym Zarządzie Produkcyjnym”, 1963, nr 36 — 106: „Organ Trakajskiego Wiejskiego Produkcyjnego Kom. KP Litwy i Trakajskiej Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego”, 1963, nr 107 — 126: „Organ Trakajskiego Partyjnego Kom. Produkcyjnego KP Litwy i Trakajskiej Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego”, 1963, nr 127 — 1965, nr 3: „Organ Kom. Partyjnego KP Litwy Trakajskiego Kołchozowo-Sowchozowego Zarządu Produkcyjnego i Trakajskiej Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego”, 1965, nr 4: „Organ Trakajskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rady Rej. Deputowanych Ludu Pracującego”.

Zmiany druk.: 20 VII 1963 i 20 VI 1964: Druk. Wydawn. Gazet i Czasopism w Wilnie. Numeracja identyczna z wydawnictwem litewskim „Spartuolis”, od 1 VII 1965 pt. „Vdarhuk”.

²⁶ „Sztandar Lenina. Organ Szirwintoskiego Pow. Kom. KP(b) Litwy i Powiatowego Komitetu Wykonawczego”.

R. 1:1950	1—47	4	46 × 31	1500	0,20 rb.
R. 2:1952[1]	36(211)—104(279)	4	42 × 30	400	0,15 rb.
R. 3:1952	1(280)—104(384)	4	41 × 30	230—450	0,15 rb.
R. 4:1954	1(384)—104(487)	4	41 × 30	230—250	0,15 rb.
R. 5:1955	1(488)—104(591)	4	41 × 30	250—280	0,15 rb.
R. 6:1956	1(592)—104(695)	4	42 × 30	400	0,15 rb.
R. 7:1957	1(696)—9(704)	4	42 × 30	500	0,15 rb.

Zmiana podt.: 1950, nr 20: „Organ Szirwintoskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego”.

Przerwy i numeracja: gazeta nie ukazywała się od 26 X 1950 do 6 V 1952; w 1954 nie ukazały się nry 4 — 6. W 1950 nr 9 powinien być 10, nr 44 powinien być 45, w 1954 nr 73 powinien być 74.

KP Litwy i Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego”, która ukazywała się od 2 listopada 1950 do 18 grudnia 1959 r. dwa razy w tygodniu. Redagowali ją: Mojżesz Rabinowicz, następnie S. Taraszkiewicz, ponownie M. Rabinowicz: (1956—1957) przy współudziale p. o. red. M. M. Obowa. Gazetę drukowała Druk. Wydawn. Gazet i Czasopism, a kilka numerów także „Sowietskaja Litwa” i „Tiesa” w nakładzie 700—1000 egz. Numery 13—16 (1950), 30—32 i 34 (1957) nie ukazały się. Równoległe do „Iskier Leninowskich” ukazywała się wersja w języku rosyjskim pt. „Leninskije iskry”²⁷.

W Niemczech w okresie od 2 listopada 1950 do 21 kwietnia 1962 r. wydawano dwa, a następnie trzy razy w tygodniu „Przykazania Lenina. Organ Niemieczyńskiego Kom. Rej. KP Litwy i Niemieczyńskiej Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego”. Pismo redagowali kolejno: Grzegorz Wołczok, Marek Dajonas, Isaak Pilner, W. Klimaszewski, ponownie G. Wołczok, B. Wajdamarow, M. Sawczenko i B. Wieżialis. Drukowano je w drukarni rejonowej w nakładzie około 1000 egz. Równoległe z „Przykazaniami Lenina” ukazywała się wersja rosyjska pt. „Zawieity Lenina”²⁸.

²⁷ Por. M. Rabinowicz, *Aktyw — podpora gazety, „Czerwony Sztandar”, z 5 V 1954.*

R. 1:1950	1—12	4	42 × 31	925—935	0,15 rb.
R. 2:1951	1(17)—99(115)	4	45 × 31	450—750	0,15 rb.
R. 3:1952	1(116)—92(212)	4	43 × 32	670—1150	0,15 rb.
R. 4:1953	1(213)—99(311)	4	43 × 31	600—915	0,15 rb.
R. 5:1954	1(313)—98(410)	4	42 × 31	700—915	0,15 rb.
R. 6:1955	1(411)—98(508)	4	42 × 31	715—890	0,15 rb.
R. 7:1956	1(509)—98(606)	4	42 × 31	700	0,15 rb.
R. 8:1957	1(607)—95(701)	4	42 × 31	600	0,15 rb.
R. 9:1958	1(702)—95(796)	4	42 × 31	550—1080	0,15 rb.
R.10:1959	1(797)—92(888)	4	42 × 31	960—1250	0,15 rb.

Numeracja: w 1950 nry 13 — 16, w 1952 nry 30 — 32, 34, 57 — 58 nie ukazały się. W 1954 nr 1(313) powinien być (312), w 1956 nr 71(578) powinien być 71(579).

²⁸ „Przykazania Lenina”.

R. 1:1950	1—9	4	46 × 31	1011	0,15 rb.
R. 2:1951	1(13)—94(106)	4	43 × 31	530—1374	0,15 rb.
R. 3:1952	1(107)—97(203)	4	43 × 32	825—1055	0,15 rb.
R. 4:1953	1(204)—100(303)	4	43 × 31	900—1000	0,15 rb.
R. 5:1954	1(304)—103(406)	4	42 × 30	450	0,15 rb.
R. 6:1955	1(407)—104(510)	4	42 × 30	1150	0,15 rb.
R. 7:1956	1(511)—103(316)	4	42 × 30	620—1150	0,15 rb.
R. 8:1957	1(614)—103(716)	4	42 × 30	678—740	0,15 rb.
R. 9:1958	1(717)—102(818)	4	42 × 30	678	0,15 rb.
R.10:1959	1(819)—104(922)	4	42 × 30	?	0,15 rb.
R.11:1960	1(923)—103(1025)	4	42 × 30	1000	0,15 rb.
R.12:1961	1(1026)—103(1128)	4	42 × 30	?	0,02 rb.
R.13:1962	1(1129)—31(1159)	4	42 × 30	?	0,02 rb.

Zmiana podt.: 1957, nr 26: „Organ Niemieczyńskiego Komitetu Rejonowego KP Litwy i Rejonowej Rady Deputowanych Ludu Pracującego”. Zmiany druk.: 1962, nr 4: Druk. Niemieczyńskiego Oddziału Szwiencionskiej Drukarni.

Numeracja: w 1951 nr 1(113) powinien być 1(6).

„Człowiek Pracy. Organ Pabradzkiego Kom. Rej. KP Litwy i Pabradzkiej Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego” — to tytuł ukazujący się dwa, a potem trzy razy w tygodniu gazety rejonowej w m. Podbrodzie (Pabradzie), wydawanej równoległe z litewską „Darbo žmogus” i rosyjską pt. „Trużenik”. Pismo ukazywało się w okresie od 4 października 1950 do 13 grudnia 1959 r. pod redakcją Pawła Kotlara, w latach 1950—1954 Jefima Wilenczuka, a także p. o. red. W. Bazylewa (1956—1957), J. Bujenki (1957—1959), K. Kaunasa (1959), J. Martynowa i A. Topoczonowa (1959). Ogółem ukazały się 922 numery gazety w nakładzie 500—900 egz.²⁹

W Ejszyszkach (Ejszyszkies) gazeta rejonowa pojawiła się 28 sierpnia 1951 r., początkowo pt. „Czerwony Sztandar. Organ Ejszyszskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego” pod redakcją Stasisa Pieciukonisa, potem Broniusa Alukonisa, Iskina Samnilasa oraz Ignasa Danielusa (1953—1955). Gazetę tłoczono w drukarni rejonowej z wyjątkiem kilkunastu numerów, które pochodzą z różnych drukarni wileńskich. Odpowiednikiem litewskim „Czerwonego Sztandaru” było pismo „Raudonoji vėliava”. Wersję polską drukowano w nakładzie około 700 egz. dwa, a potem trzy razy w tygodniu. Ostatni numer „Czerwonego Sztandaru” ukazał się 21 kwietnia 1962 r., po czym zmieniono tytuł (bez zmiany numeracji) na „Przykazania Lenina. Organ Ejszyszskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego” (równoległe do: „Lenino priesakai” i „Zawiety Lenina”). Nakład pisma pod zmienionym tytułem systematycznie rósł i osiągnął w r. 1966 2300 egz. Redaktorzy „Przykazań Lenina” zmieniali się dość często. Kolejno można wyliczyć następujące nazwiska: Samuilas Iskin (1951), Bronius Alukonis (1952), Ignas Danielus (1953—1955), F. Iwienkow (1963), Pieciukonis (1956—1962), Z. Galin (1959—1962), N. Riskow (1963, pełnił te obowiązki także w r. 1966), M. Wajtkienie (1957—1960), W. Wiersiakas (1958—1959), B. Wieżialis (1958), D. Zimariow (1963), J. Żejmo (1963—

²⁹ Druk. Rejonowa. Zmiany druk.: w 1950, nr 1 — 99: Druk. „Tiesa”, 1952, nr 2 — 26 druk. „Człowiek Pracy”.

R. 1:1950	1—24	4	46 × 31	954	0,20 rb.
R. 2:1951	1(25)—99(123)	4	46 × 32	790—940	0,15 rb.
R. 3:1952	1(125)—95(218)	4	46 × 32	619—931	0,15 rb.
R. 4:1953	1(219)—99(317)	4	46 × 32	500—840	0,15 rb.
R. 5:1954	1(318)—100(417)	4	42 × 30	600—920	0,15 rb.
R. 6:1955	1(418)—101(518)	4	43 × 30	700	0,15 rb.
R. 7:1956	1(519)—102(620)	4	42 × 30	500	0,15 rb.
R. 8:1957	1(621)—101(721)	4	42 × 30	600	0,15 rb.
R. 9:1958	1(722)—102(823)	4	42 × 30	600	0,15 rb.
R.10:1959	1(824)—99(922)	4	42 × 30	600	0,15 rb.

Numeracja: w 1952 nr 1 nie ukazał się, w 1956 nr 82(596) powinien być 82(601).

1965). Gazeta zawiera liczne błędy w numeracji. W okresie od 22 kwietnia 1962 do 1 marca 1963 r. nie ukazywała się³⁰.

Kolejną gazetą rejonową, która ukazywała się w Solecznikach (Szalczyninkaj) w okresie od 18 lutego 1951 do 27 kwietnia 1962 r., była „Ojczyzna Radziecka. Organ Szalczynińskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rej. Rady Delegatów Ludu Pracującego”. Pismo zaczęło wydawać w nakładzie 1250 egz., po czym nakład spadł do około 600 egz. w r. 1955, by po 1959 r. osiągnąć ponad 1550 egz. Drukowano gazetę początkowo w drukarni rejonowej, w r. 1951 (nr 1—54) w druk. „Tarybiné tévnyne”, a od nr 21 z 1962 r. w Druk. Wydawn. Gazet i Czasopism w Wilnie. Od 19 sierpnia 1954 r. ukazywała się identyczna gazeta w języku rosyjskim pt. „Sowietskaja Rodina”. Pierwszym redaktorem „Ojczyzny Radzieckiej” był Abram Bryo, zastępcą zaś G. Afanasjew, potem N. Riskow. Od numeru 73 z 1958 r. redakcję objął T. Krasnowski, a w 1959 r. R. Miluk przy współpracy z N. Riskowem³¹.

Ostatnim tytułem, który wypadnie pokrótce scharakteryzować, był

³⁰ „Czerwony Sztandar”.

R. 1:1951	39(42);2—31	4	42 × 30	800	0,15 rb.
R. 2:1952	1(32)—97(128)	4	44 × 32	700	0,15 rb.
R. 3:1953	1(130)—103(232)	4	42 × 31	700	0,15 rb.
R. 4:1954	1(233)—104(336)	4	42 × 30	700	0,15 rb.
R. 5:1955	1(337)—104(440)	4	42 × 30	700	0,15 rb.
R. 6:1956	1(441)—103(543)	4	42 × 30	700	0,15 rb.
R. 7:1957	1(544)—102(645)	4	42 × 30	700	0,15 rb.
R. 8:1958	1(646)—101(745)	4	42 × 30	1000	0,15 rb.
R. 9:1959	1(746)—101(846)	4	42 × 30	912	0,15 rb.
R.10:1960	1(847)—102(948)	4	42 × 30	817—1877	0,15 rb.
R.11:1961	1(949)—104(1051)	4	42 × 30	1405—1650	0,02 rb.
R.12:1962	1(1052)—32(1083)	4	42 × 30	1320—1400	0,02 rb.

„Przykazania Lenina”.

R.1:1963	1—128	4	42 × 30	1658—2577	0,02 rb.
R.2:1964	1(129)—154(282)	4	42 × 30	1721—2330	0,02 rb.
R.3:1965	1(283)—152(434)	4	42 × 30	1792—2130	0,02 rb.
R.4:1966	1(435)—150(584)	4	42 × 30	2300	0,02 rb.

Zmiany podt.: 1963, nr 1 — 8: „Gazeta KC KP Litwy i Rady Ministrów Litewskiej SRR przy Ejsziszskim Kołchozowo-Sowchozowym Zarządzie Produkcyjnym”, 1963, nr 9: „Organ Ejsziszskiego Wiejskiego Produkcyjnego Kom. Partyjnego i Rej. Rady Deputowanych Ludu Pracującego”, dalej jak w tekście artykułu.

³¹ „Ojczyzna Radziecka”.

R. 1:1951	1—84	4	42 × 30	1050—1250	0,15 rb.
R. 2:1952	1(85)—100(184)	4	42 × 30	950—1250	0,15 rb.
R. 3:1953	1(185)—103(286)	4	42 × 30	950—1200	0,15 rb.
R. 4:1954	1(288)—104(391)	4	42 × 30	755—1100	0,15 rb.
R. 5:1955	1(392)—103(494)	4	42 × 30	565—755	0,15 rb.
R. 6:1956	1(495)—103(597)	4	42 × 30	492—590	0,15 rb.
R. 7:1957	1(596)—102(699)	4	42 × 30	434—625	0,15 rb.
R. 8:1958	1(700)—102(801)	4—6	42 × 30	1390—702	0,15 rb.
R. 9:1959	1(802)—101(902)	4—6	42 × 30	1474	0,15 rb.
R.10:1960	1(903)—102(1004)	4	42 × 30	?	0,05 rb.
R.11:1961	1(1005)—103(1107)	4	42 × 30	?	0,02 rb.
R.12:1962	1(1108)—32(1139)	4	42 × 30	1550—1630	0,02 rb.

„Leninowiec. Organ Wiewiskiego Kom. Rej. KP Litwy i Rady Rejonowej Delegatów Ludu Pracującego”, wydawany dwa, a od r. 1953 trzy razy w tygodniu w okresie: 13 marca 1952 — 28 lipca 1956 r. Redaktorem gazety był Samuil Iskin, tłoczono ją w drukarni rejonowej, stale w nakładzie 500 egz. Obok „Leninowca” wydawano identyczne pismo w języku litewskim pt. „Leninietis”³².

Ogółem na terenie Litwy Radzieckiej w omawianym okresie ukazywało się 13 tytułów gazet rejonowych w dziewięciu rejonach, przy czym 4 tytuły stanowiły kontynuację poprzednich. Trzy gazety rejonowe, obejmujące swym zasięgiem czytelników trzech zreorganizowanych (powiększonych) rejonów, ukazują się nadal.

*

Ostatnim rodzajem czasopism w języku polskim, które trzeba w tym miejscu pokrótce scharakteryzować, były czasopisma wydawane przez Stacje Maszynowo-Traktorowe, ściślej przez ich wydziały polityczne. Ukazywały się one w latach 1951—1953. Ogółem było ich 11. Rozmieszczone były w SMT w tych samych rejonach podwileńskich, w których egzystowały gazety rejonowe w języku polskim. 7 z tych gazet wydawano równoległe z identycznymi w języku rosyjskim, 3 — w języku litewskim. Rozmieszczenie owych gazet, ilość i średni nakład pojedynczego numeru przedstawia poniższa tabela.

Rok	Ilość tytułów	Średni nakład	Miejsce wydania i rejon
1951	7	2650 egz.	Bezdonis (Niemenczynie), Nowa Wilnia*, Wilnius, Raudonwaris (Wilno), Rudamina (Wilno), Diewieniszkie (Szalczyninkai), Rudiszkie (Trakaj)
1952	11	4145 „	Niemenczynie, N. Wilnia*, Wilnius, Ejszyskie, Pabradie, Diewieniszkie, Rudiszkie, Jaszunaj (Szalczyninkai), Lentwaris (Trakaj), Pabiarzie (Niemenczynie)
1953	11	4120 „	jw.

* Wydawane w Wilnie.

³² „Leninowiec”.

R.1:1952	1—79	4	42 × 30	500	0,15 rb.
R.2:1953	1(80)—102(181)	4	42 × 29	500	0,15 rb.
R.3:1954	1(182)—103(284)	4	42 × 30	500	0,15 rb.
R.4:1955	1(285)—104(388)	4	42 × 30	500	0,15 rb.
R.5:1956	1(389)—59(447)	4	42 × 30	500	0,15 rb.

Numeracja: w 1955 nr 19(303) powinien być 20(304).

Najstarszą gazetą wydawaną przez SMT w języku polskim (równoległe do wersji rosyjskiej pt. „Stachanowskij trud”) była „Praca Stachanowska. Organ Wydz. Polit. Niemenczyńskiej SMT Rejonu Niemenczyńskiego” pod red. Nikołaja Piotrowicza Dobrotworowskiego, a następnie Wasilia Piotrowicza Protasowa. Gazeta ukazywała się 1—2 razy w tygodniu w nakładzie do 500 egz., w okresie od 15 maja 1951 do 30 grudnia 1953 r. w Bezdanych (Bezdonis). Drukowano ją w Niemenczynie. Cena pojedynczego egzemplarza „Pracy Stachanowskiej”, jak i wszystkich pozostałych gazet tego typu wynosiła 10 k.³³

W Mickunach (Mickunaj) w okresie od 17 maja 1951 do 11 października 1953 wydawano 1—2 razy w tygodniu (częstotliwość prawie wszystkich tego typu gazet) pismo „Szlakiem Stalina. Organ Wydz. Polit. Mickunajskiej SMT Rejonu Nowowilnińskiego”³⁴. Równoległe w języku rosyjskim ukazywała się gazeta pt. „Po stalinskom puti”. Wersję polską redagował Josif Szejngold. Pismo ukazywało się w nakładzie 300—550 egz. i tłoczone było w drukarni „Tiesa” w Wilnie, z wyjątkiem numeru 1 z 1952 r., który drukowała „Sowietskaja Litwa”. Numer 1 z r. 1951 nie ukazał się w ogóle, zatem data 17 maja 1951 r. dotyczy numeru 2.

W Dziewieniszkach (Diewieniszkies) w okresie od 25 czerwca 1951 do 31 grudnia 1953 r. Tadeusz Krasnowski redagował „Sztandar Pracy. Organ Wydz. Polit. Szalczynińskiej SMT Rejonu Szalczynińskiego”³⁵. Pismo tłoczono w nakładzie 300—1000 egz. w drukarni rejonowej, zaś numery 1—16 z 1952 r. w druk. „Tarybiné tévine”. W okresie od 26 grudnia 1952 do 23 czerwca 1953 r. ukazywało się identyczne wydawnictwo litewskie pt. „Dárbo véliava”.

³³ „Praca Stachanowska”.

R.1:1951	1(8)—51(59)	2	43 × 31	400—500
R.2:1952	1(52)—69(116)	2	42 × 31	400
R.3:1953	1(117)—69(175)	2	42 × 30	160—400

Numery 5 — 8 z 1952 r. nie ukazały się. Zmiana druk. w 1951 nr 1, w 1952 nr 4, w 1953 nr 11 druk. „Sow. Litwa”. Numeracja: w 1952 nr 4(56) powinien być 4(55), nr 9(58) powinien być 9(61), nr 20(68) pow. być 20(69), nr 21(68) pow. być 21(70), w 1953 nr 11(117) pow. być 11(127), nr 11(117) z 9 V pow. być 12(128).

³⁴ „Szlakiem Stalina”.

R.1:1951	2—37	2	42 × 31	400—450
R.2:1952	1(38)—47	2	42 × 32	400—550
R.3:1953	1(48)—50(142)	2	42 × 32	300—550

Numeracja: w 1952 nr 18 powinien być 19, nr 45 pow. być 44.

³⁵ „Sztandar Pracy”.

R.1:1951	1—26	2	43 × 31	500
R.2:1952	1(27)—56(82)	2	41 × 31	300—800
R.3:1953	1(83)—82(164)	2	42 × 30	400—1000

Numeracja: w 1951 nr 4 powinien być 9.

„Praca Kołchozowa. Organ Oddz. Polit. Rudziskiej SMT”³⁶ wydawany był w Rudziszkach (Rudziskies), a drukowany w Trokach w drukarni rejonowej w nakładzie 300—500 egz., równolegle z pismem litewskim „Kolukinis darbās”, w okresie od 13 września 1951 do 29 grudnia 1953 r. Pierwszym redaktorem pisma był Paulus Szirwis, następnie Piatras Cijunelis, a w r. 1952 Irsza Bakas.

7 listopada 1951 r. ukazał się pierwszy numer pisma pt. „Szlakiem Kołchozowym. Organ Wydz. Polit. Czerwonodworskiej SMT Rejonu Wileńskiego”³⁷. Miejszem wydania tego pisma był Czerwony Dwór (Raudonwaris), drukowano go natomiast w druk. „Tiesa” w Wilnie w nakładzie 200—650 egz. Podobnym wydawnictwem było rosyjskie „Po kolchoznomu puti”, mające jednak inną numerację. Pismo redagowała Zoja Łazariewna Łaksztanowa. Numer 9 „Szlakiem Kołchozowym” z 1951 r. nie ukazał się. Pismo przestało wychodzić 25 listopada 1953 r.

W miejscowości Rudomina (Rudamina) równolegle z rosyjskim „Krasnoje Znamia” w okresie od 17 listopada 1951 do 12 września 1953 r. ukazywał się „Czerwony Sztandar. Organ Wydz. Polit. Rudomińskiej SMT Rejonu Wilnińskiego”. Pismo tłoczono w nakładzie 250—450 egz. w druk. „Sowietskaja Litwa”. Redagował je Iwan Nikołajewicz Mielich. W okresach kwiecień—maj oraz listopad—grudzień pismo nie ukazywało się³⁸.

„Praca Stachanowska. Organ Wydz. Polit. Jaszuńskiej SMT Rejonu Szalczynińskiego Lit. SRR” wydawano od 3 kwietnia 1952 r. w Jaszunach (Jaszunaj), a tłoczono w drukarni rejonowej w nakładzie 250—400 egz. Bliźniacze rosyjskie pismo „Stachanowskij trud” miało różną numerację. Pismo redagował Jewsiej Josifowicz Wiernikowski. Ostatni numer 47(64) pojawił się 28 listopada 1953 r.³⁹ Był to tygodnik, podobnie

³⁶ „Praca Kołchozowa”.

R.1:1951	1(14)—15—30	2	41 × 29	500
R.2:1952	1(31)—51(81)	2	41 × 29	500
R.3:1953	1(82)—66(147)	2	41 × 29	300

Numeracja: w 1951 nr 21 powinien być 22.

³⁷ „Szlakiem Kołchozowym”.

R.1:1951	1—12	2	43 × 32	200—650
R.2:1952	1(12)—50(58)	2	41 × 31	400
R.3:1953	1(59)—65(123)	2	42 × 31	500

Numeracja: w 1952 nr 1(12) powinien być 1(13), nr 48(56) pow. być 48(59).

³⁸ „Czerwony Sztandar”.

R.1:1951	1(60)—2(62)	2	43 × 32	250—450
R.2:1952	1(3)—22(24)	2	41 × 31	260
R.3:1953	1(26)—29(51)	2	43 × 32	210—310

Numeracja: w 1951 nr 2(62) powinien być 2(61), w 1953 nr 1(26) pow. być 1(25), nr 6(29) pow. być 6(31), nr 22(44) pow. być 22(45).

³⁹ „Praca Stachanowska”.

R.1:1952	1—17	2	41 × 30	250
R.2:1953	1(18)—47(64)	2	41 × 29	250—400

jak „Szlakiem Stalina. Organ Wydz. Pol. Ejszyszskiej SMT⁴⁰, wydawany i drukowany w Ejszyszkach pod redakcją Dymitrija Jegorowa (który prowadził podobne wydawnictwo w języku litewskim pt. „Stalino kėliu”). Pierwszym polskim numerem pisma „Szlakiem Stalina” był numer 23(31) z 6 czerwca 1952 r., ostatnim — nr 51(114) z 25 grudnia 1953 r. Pismo drukowano w nakładzie 250 egz., numer 6 z 1953 r. w ogóle się nie ukazał.

„Iskra Kołchozowa. Organ Wydz. Polit. Lentwarskiej SMT Rejonu Trakajskiego”⁴¹ wydawano w Landwarowie (Lentwaris) od 16 lipca 1952 do 26 grudnia 1953 r., a tłoczono w drukarni rejonowej w Trokach. Gazeta ukazywała się stale w nakładzie 600 egz. pod redakcją M. T. Prokopienki, a następnie Iserisa Szmitasa. Pierwszy polski numer, jako mutacja podobnego pisma rosyjskiego pt. „Kołchoznaja iskra”, był numerem 36(97), ostatni zaś — 66(189). W r. 1952 „Iskra Kołchozowa” była surowo krytykowana na łamach wileńskiej „Czerwonej Gwiazdy”.

W Podbrodziu (Pabradie) w okresie od 4 września do 18 października 1953 r. wydawano pod redakcją Jurija Borysowicza Marynowa „Traktorzystę Radzieckiego. Organ Wydz. Polit. Pabradzkiej SMT Rejonu Pabradzkiego”. Ogółem ukazało się 56 numerów tego pisma, tłoczonego w drukarni rejonowej w nakładzie 100—200 egz. wraz z identycznym rosyjskim „Sowietskij traktorist”⁴².

Ostatnim czasopismem tego typu było „Życie Kołchozowe. Organ Wydz. Polit. Pabiarzskiej SMT Rejonu Niemeczyńskiego”. Ukazywało się ono od 13 września 1952 do 1 października 1953 r., a tłoczone było w druk. „Sowietskaja Litwa” w Wilnie w nakładzie 260—500 egz. Redaktorem był Aleksander Stiepanowicz Filipowicz. W r. 1953 numery 1—19 tłoczono w drukarni rejonowej w Niemenczynie, przy czym numer

*

⁴⁰ „Szlakiem Stalina”.

R.1:1952	23(31)—53(62)	2	41 × 30	250
R.2:1953	1(63)—51(114)	2	41 × 30	250

Numeracja: w 1952 nr 22(31) powinien być 23(32), w 1953 nr 14(77) pow. być 14(76).

⁴¹ „Iskra Kołchozowa”.

R.1:1952	36(97)—62(123)	2	42 × 30	600
R.2:1953	1(124)—66(189)	2	41 × 30	600

Por. *Poważne braki gazety „Kołchozowa Iskra”, „Czerwona Gwiazda”, z 1 VI 1952.*

⁴² „Traktorzysta Radziecki”.

R.1:1952	1—20	2	42 × 31	200
R.2:1953	1(21)—56(76)	2	45 × 31	100

Numeracja: w 1953 nr 6(26) powinien być 7(27).

11 w ogóle się nie ukazał. W r. 1953 numery 1(104)—6(109) miały numerację identyczną jak wersja rosyjska pt. „Kolchoznaja żiźń”⁴³.

*

Aby uzyskać obraz porównawczy, przynajmniej za ostatni okres, konkretnie zaś za rok 1966, przytoczę jeszcze kilka cyfr dotyczących całej prasy wydawanej na terenie Litewskiej SRR. Otóż wówczas ukazywały się tam⁴⁴:

24 czasopisma o jednorazowym nakładzie łącznym		900 000 egz.
17 gazet republikańskich	„ „	1 045 000 „
52 gazety rejonowe	„ „	369 000 „
5 gazet miejskich	„ „	135 000 „

Podobne dane dotyczące tylko prasy w języku polskim, bez brania pod uwagę importu prasy z Polski, prezentowałyby się następująco:

1 czasopismo o jednorazowym nakładzie		20 500 egz.
1 gazeta republikańska	„	23 900 „
3 gazety rejonowe	„	ok. 8 200 „

Jeśli jednak przy istniejących obecnie pięciu tytułach porówna się łączny nakład gazet i czasopism w języku polskim, które w znacznie większej liczbie ukazywały się w latach poprzednich, stwierdzić można wzrost nakładu tych czasopism mimo spadku ogólnej ich liczby. Głębsza analiza tego problemu wymagałaby jednak badań porównawczych z nakładami całej prasy wydawanej na Litwie Radzieckiej oraz prasy centralnej ZSRR, która tam dociera. Wykraczałoby to już daleko poza granice nakreślone ramami artykułu.

⁴³ „Życie Kołchozowe”.

R.1:1952	1—19	2	43 × 32	260	
R.2:1953	1(104)—6(109)	7(26)—49(67)	2	42 × 30	260—500

Numeracja: w 1953 nr 39(57) powinien być 39(58).

⁴⁴ Według: *Prasa Litwy Radzieckiej*, Vilnius 1967.